

№3, 214. 04.04.2023

АКАДЕМИК

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Астана

www.journal-academic.com

“Международный научный журнал АКАДЕМИК”

№ 3 (214), 2023 г.

АПРЕЛЬ, 2023 г.

Издаётся с июля 2020 года

Астана
2023

Содержание

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИНТЕРНЕТА ВЕЩЕЙ (IOT) ДЛЯ ОПТИМИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ПОСТАВКАМИ НА ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГЕ Сайранов Әлішер Сайранұлы.....	4
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ИНТЕРНЕТ-АЛАЯҚТЫҚҚА ҚАРСЫС-ҚИМЫЛ БОЙЫНША ҚЫЗМЕТІНІҢ ҰЙЫМДЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ Ахметбек Жаннұр Асқарбекұлы	9
АНАЛИЗ ДИСКУРСА В ЛИНГВИСТИКЕ: ИСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ Арыстанова Айсауле Саматовна	13
ПРОИЗВОДСТВО БИОДИЗЕЛЯ ИЗ РАПСОВОГО И СОЕВОГО МАСЛА Усманов Маратжан Махсатжанович.....	16
АЗАПТАУЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЖАЗАЛАУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕХАНИЗМДЕРІ Оразбаева Айгул Сакенқызы	20
TERMINOLOGICAL FIELD "SOIL / ECOLOGY" IN EDUCATIONAL DISCOURSE IN ENGLISH Kazhimova A.....	25
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ БАҒДАРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ Кожасова Гауһар Жанатқызы, Абдол Элеонора Досжанқызы	29

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИНТЕРНЕТА ВЕЩЕЙ (IOT) ДЛЯ ОПТИМИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ПОСТАВКАМИ НА ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГЕ

Сайранов Әлішер Сайранұлы
Студент 2 курса
Академия логистики и транспорта,
Казахстан, г. Алматы

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена применению технологий Интернета вещей (IoT) для оптимизации управления поставками на железной дороге. В статье рассмотрены основные принципы работы IoT и его применение в железнодорожной логистике. Описаны конкретные примеры использования для улучшения управления поставками на железной дороге, включая системы мониторинга состояния поездов и системы автоматической идентификации. В статье также рассмотрены экономические преимущества применения IoT в железнодорожной логистике, такие как повышение эффективности управления ресурсами и снижение затрат на эксплуатацию. В целом, статья демонстрирует потенциал для оптимизации управления поставками на железной дороге и предлагает новые подходы для улучшения процессов железнодорожной логистики.

Ключевые слова: Интернет вещей (IoT), управление поставками, оптимизация.

This article focuses on the application of Internet of Things (IoT) technologies to optimize supply chain management on the railway. The article discusses the basic principles of IoT and its application in railway logistics. Specific use cases are described to improve rail supply management, including train condition monitoring systems and automatic identification systems. The article also discusses the economic benefits of using IoT in rail logistics, such as improving the efficiency of resource management and reducing operating costs. Overall, the article demonstrates the potential for optimizing rail supply management and suggests new approaches to improve rail logistics processes.

Keywords: Internet of things (IoT), supply chain management, optimization.

Бұл мақала теміржолдағы жеткізу тізбегін басқаруды оңтайландыру үшін заттар интернеті (IoT) технологияларын қолдануға бағытталған. Мақалада IoT негізгі принциптері және оны теміржол логистикасында қолдану қарастырылады. Пойыз жағдайын бақылау жүйелері мен автоматты сәйкестендіру жүйелерін қоса алғанда, темір жолды жеткізуді басқаруды жақсарту үшін арнайы пайдалану жағдайлары сипатталған. Мақалада сонымен қатар ресурстарды басқару тиімділігін арттыру және операциялық шығындарды азайту

сияқты теміржол логистикасында IoT пайдаланудың экономикалық пайдасы талқыланады. Жалпы, мақала темір жолды жеткізуді басқаруды оңтайландырудың әлеуетін көрсетеді және теміржол логистикалық процестерін жақсартудың жаңа тәсілдерін ұсынады.

Түйін сөздер: Интернет заттары (IoT), жеткізу тізбегін басқару, оңтайландыру.

С каждым годом роль информационных технологий в нашей жизни становится все более важной. В настоящее время мы трудно можем представить себе жизнь без различных гаджетов и устройств, которые помогают нам общаться, работать, учиться и развлекаться. По разным оценкам, на текущий момент число устройств, подключенных к Интернету, достигает от 30 миллиардов до 50 миллиардов. Это включает в себя не только компьютеры, смартфоны и планшеты, но и различные устройства Интернета вещей, такие как датчики, умные дома, автомобили и медицинские устройства. Таким образом продолжается переход от «Интернета людей» к «Интернету вещей» – количество подключенных к всемирной сети предметов давно превысило количество людей.

Концепция Интернета вещей (Internet of Things, IoT) заключается в том, что физические устройства, оборудование и другие объекты, которые раньше были изолированы от Интернета, теперь могут быть подключены к сети и обмениваться данными между собой и с другими устройствами. Эти устройства могут быть оснащены датчиками, которые собирают информацию о состоянии окружающей среды, а также иметь возможность выполнения действий на основе полученной информации. Таким образом, концепция Интернета вещей позволяет создавать "умные" системы, которые могут оптимизировать процессы и улучшать качество жизни людей.

Одним из важнейших качеств используемой технологии в концепции Интернета вещей является возможность подключения к сети огромного количества устройств и объектов, что создает потенциал для сбора и обработки большого объема данных. Кроме того, эта технология позволяет создавать "умные" системы, которые способны анализировать данные и автоматически принимать решения на основе полученной информации. Другим важным качеством является возможность удаленного управления устройствами, что позволяет улучшать эффективность работы и повышать уровень безопасности. Наконец, концепция Интернета вещей имеет потенциал для создания новых продуктов и сервисов, что может стимулировать экономический рост и инновационное развитие.

Применение технологий Интернета вещей (IoT) для скоростных поездов имеет большой потенциал для повышения безопасности и улучшения опыта пассажиров. Например, установка датчиков IoT на поездах и железнодорожной инфраструктуре может обеспечить сбор и анализ данных о состоянии оборудования и инфраструктуры. Это может

помочь предотвратить неисправности и аварии, оптимизировать ремонт и обслуживание, а также улучшить точность расписания поездов.

Кроме того, умные системы IoT могут быть использованы для оптимизации опыта пассажиров, например, путем предоставления персонализированных информационных услуг и управления комфортом в вагонах. Это может включать в себя использование сенсоров для контроля температуры, освещения и уровня шума, а также для сбора данных о поведении пассажиров, таких как местоположение и привычки путешествий.

Использование технологий IoT также может помочь управлять энергопотреблением в поездах и на станциях, что может сократить расходы на электроэнергию и снизить негативное влияние на окружающую среду.

Один из примеров применения технологий IoT в железнодорожной отрасли - это использование систем мониторинга состояния поездов. Например, компания "Siemens" разработала систему Sibas PN для мониторинга технического состояния поездов высокоскоростной железной дороги (ВСЖД). Система в режиме реального времени следит за параметрами токоприемников, дверей, световой и звуковой сигнализации, а также дает возможность производить удаленное диагностирование и устранение неисправностей. Это позволяет ускорить процесс обслуживания поездов, сократить время стоянок и повысить их безопасность.

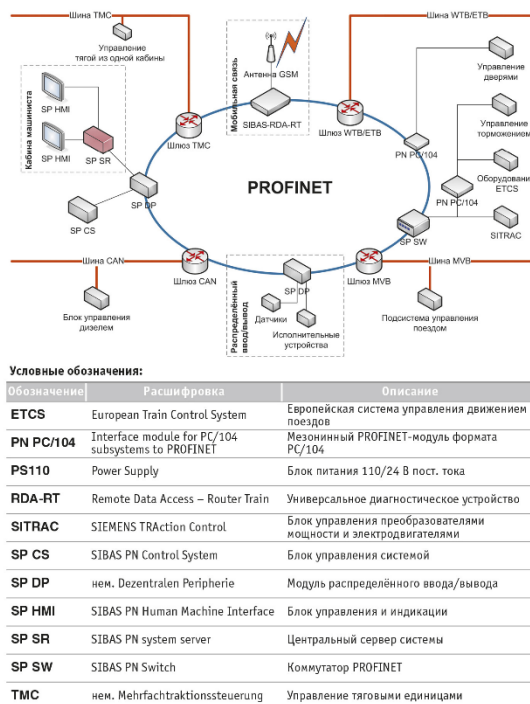

Рисунок 1. Схема системы SIBAS PN

Устройства каждой подвижной единицы включены в единую сеть PROFINET с кольцевой топологией, выход из которой в другие шины возможен через соответствующие шлюзы. Так, для связи с другими вагонами существует шлюз WTB/ETB. Шлюз MVB даёт доступ к различным подсистемам управления поезда, например, таким как автопилот. Между прочим, сохранение шин WTB и MVB обеспечивает полную обратную совместимость с системой SIBAS 32, что даёт возможность не только подцеплять к составу старые вагоны, но и использовать существующие устройства с интерфейсом MVB в новых вагонах. Такой подход, несомненно, сглаживает переход на устройства новейшего поколения, продлевая жизненный цикл существующих устройств, снижая риски и удешевляя стоимость системы в целом.

Шина TMC используется для управления из одной кабины многими тяговыми единицами со своими органами управления. Это может быть либо несколько локомотивов, либо челночный поезд с кабинами управления на концах поезда. Для дизельных поездов имеется шлюз в шину CAN для управления дизельными двигателями. Далее, аналоговый и цифровой распределённый ввод/вывод с различных датчиков и исполнительных устройств осуществляется с помощью модуля SP DP. Кроме того, через коммутаторы SP SW или интерфейсные модули PN PC/104 обеспечивается управление дверями, торможением, преобразователями мощности и электродвигателями (система SITRAC), а также подключение к оборудованию Европейской системы управления движением поездов ETCS. Система имеет и мобильную связь со стационарными пунктами сбора данных, которая позволяет производить удалённую диагностику и мониторинг. За это отвечает универсальное диагностическое устройство SIBAS-RDA-RT.

Физически устройства представляют собой набор блоков высотой 160 мм каждый, присоединяемых задней стороной к контактной колодке MBB (рис. 2).

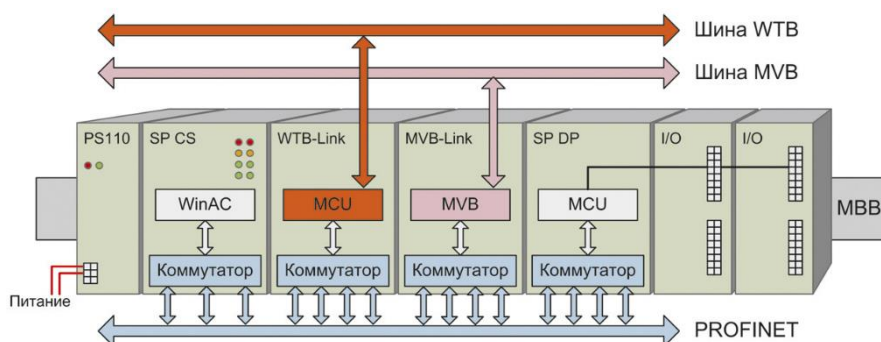

Рисунок 2. Модули устройств SIBAS PN на контактной колодке MBB

Поскольку управление ведётся в режиме реального времени, блок находится под управлением специальной операционной системы VxWorks. К нему предъявляются особые требования безопасности (уровень SIL 2 стандарта CENELEC EN 50128). Блок SP CS содержит инструментальный SIMATIC S7, позволяющий выполнять программирование, конфигурирование и диагностику. Функциональность совместимых с S7 контроллеров имитируется с помощью приложения WinAC.

В кабине машиниста (выделенная пунктиром зона на рис. 1) располагаются блок управления и индикации SP HMI, а также центральный сервер SP SR. В отличие от SP CS блоки работают под управлением Wind River Linux, поскольку имеют более мягкие требования к уровню безопасности. Сервер отвечает за координацию нескольких кабин машиниста, управление индикацией и диагностику.

Выводы. Достаточно широкое применение и наличие мировой практики применения концепции «Интернета вещей» делает перспективным развитие IoT технологий и их реализацию на железнодорожном транспорте. Обширный перечень вариантов применения IoT поможет увеличить производительность труда и степень автоматизации технологических процессов, уменьшит издержки производства. Активное использование IoT технологий прописано в программе развития АО НК «КТЖ». При этом главными векторами развития железнодорожной отрасли к 2025 году являются улучшение цифровой инфраструктуры и создание единого информационного пространства грузовых перевозок и логистики.

Список литературы:

1. "Internet of Things (IoT) based predictive maintenance for railway systems: A survey" by Hadi Sadoghi Yazdi, Zahra Ramezani, and Seyed Saeid Mohtasebi.
2. "Smart railway transportation system based on IoT and big data analysis" by Meihua Wang, Yanbin Hao, and Qianqian Zhang.
3. "The application of IoT technology in railway safety monitoring" by Weihong Xu and Yanbin Hao.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ИНТЕРНЕТ-АЛАЯҚТЫҚҚА ҚАРСЫС-ҚИМЫЛ БОЙЫНША ҚЫЗМЕТІНІҢ ҰЙЫМДЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Ахметбек Жаннұр Асқарбекұлы

*Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы
Құқық қорғау органдары академиясының магистранты,
Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан қ.*

Аннотация. Мақалада елімізде соңғы жылдары кең таралып отырған интернет-алаяқтықпен байланысты қылмыстарға қарсы іс-қимылдың өзекті мәселелері қарастырылады.

Мұндай қылмыстардың басым көпшілігін ашу және тергеу Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарының құзыретіне жататындықтан, олардың осы бағыттағы қызметіндегі негізгі проблемаларды анықтау, оларды шешу жолдарын қарастыру, тиімді тәсілдер мен заңнамаға өзгерістер және толықтырулар енгізу жөнінде ұсыныстар әзірлеу жайында болмақ.

Түйінді сөздер: интернет, алаяқтық, алаяқ, қарсы іс-қимыл, өзара іс-қимыл тиімділік, жеделдік, құрылым, ақпараттық жүйе, Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі, ішкі істер органдары, полиция, қылмыстарды ашу, тергеу, тергеуші, жедел уәкіл, банк, банктік карточкалар, банктік есепшот.

Интернеттің қарқынды дамуымен және оның мүмкіндіктерінің кеңеюімен, оның адамдар мен қоғамның күнделікті тіршілігіне жан-жақты енуімен бірге интернет-қылмыскерлер де белсенділігін күшейтті.

Мыңдаған аңқау азаматтар алаяқтардың құрбаны болып, ауқымды қаражаттарынан айырылып қалып жатыр. Қылмыскерлер күн сайын алдаудың түрлі жолдары мен схемаларын ойлап тауып, әлеуметтік желілер арқылы жарнамалап, арам пиғылдарын жемісті іске асыруда.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің статистикалық мәліметтеріне сәйкес елімізде алаяқтық жылдан жылға өсіп келеді. Атап айтқанда, соңғы 3 жылда, яғни 2020-2022жж. аралығында Республика аумағында алаяқтық қылмыстар саны 29,5% (2020ж. 29282 қылмыс тіркелсе, 2022ж. 43 499 қылмыс тіркелген) ұлғайса, оның ішінде интернет-алаяқтық қылмыстар саны 44,6% (2020ж. - 14 220, 2022ж. – 20 569) өскен.

Интернет-алаяқтық қылмыстардың кең таралған түрлері – алдау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен хабарландырулар бойынша тауар немесе қызмет үшін алдын-ала төлем алу, жеке тұлғалардың дербес деректеріне қол жеткізіп, микрокредиттік ұйымдардан несие рәсімдеу немесе банктік шоттарынан ақша қаражатын жымқыру. Көптеген жағдайда алаяқтар өздерін банк немесе құқық қорғау органдары қызметкерлері ретінде таныстырады, ауысымдық нөмірлерден қоңырау шалады және жалған немесе басқа тұлғаларға ресімделген банк карточкаларын пайдаланады.

Қазақстан Республикасында қылмыстық-процестік заңнамада белгіленген құзыреттеріне сәйкес интернетті пайдалану арқылы жасалатын алаяқтық қылмыстардың басым көпшілігін ашу және тергеумен ішкі істер органдары айналысады.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі (*бұдан әрі - Министрлік*) соңғы жылдары интернет-алаяқтыққа қарсы іс-қимылдың тиімділігін арттыру үшін бірқатар ұйымдық-практикалық шаралар қабылдады: шет мемлекеттердің құқық қорғау органдарының киберкеңістіктегі қылмыстарды ашу және тергеудің тактикалары, заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану тәжірибесі зерделенуде, киберқылмыстарға және интернет-алаяқтыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі бағдарламалар әзірленіп, іске асырылуда,

өңірлік полиция департаменттерінде оларды тергеу жөніндегі арнайы жедел-тергеу топтары құрылды. Сондай-ақ Ішкі істер министрлігінің бастамасы бойынша онлайн-несие алу кезінде клиенттердің жеке басын куәландыру тәртібі қатаңдатылды.

Дегенмен жоғарыда көрсетілген статистикалық мәліметтер интернет-алаяқтықпен байланысты ахуалдың жақсармай отырғанын куәландырады, бұл, сәйкесінше, ішкі істер органдары қабылдап жатырған шаралардың жеткіліксіз және тиімсіз екендігін білдіреді.

Жалпы бұл мәселені заңнамалық реттеу ақпараттық технологиялардың даму қарқынынан әлдеқайда артта қалып келеді деуге негіз бар. Нақтырақ, қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнаманың адамзаттың ақпараттық даму процесіндегі жаһандық өзгерістерді ескермеуі салдарынан дәл қазір ішкі істер органдарының қорғау және алдын алу функциялары тиісті деңгейде іске асырылмай отыр.

Министрліктің өзі интернет-алаяқтықты тергеу мен ашудың күрделілігін мойындап отыр (<https://profit.kz/news/58861/Internet-moshennichestvo-v-Kazahstane-tisyachi-takih-del-ostautsya-ne-raskritimi/>).

Жедел уәкілдер мен тергеушілер интернет-алаяқтық қылмыстарды ашу және тергеу барысында көптеген күрделі мәселелерге тап болуда, себебі олар көбінесе заманауи технологияларды пайдаланатын және қылмыс тәсілдерін үнемі өзгертіп отыратын кәсіби алаяқтарға қарсы тұруға мәжбүр.

Интернет-қылмыстарды ашу және тергеу біршама қиындықтарға әкеп соғуда, өйткені олар көбінесе аумақаралық, тіпті кейде трансшекаралық сипатта болады, яғни жәбірленуші бір аймақта, ал қылмыскер басқа аймақта болады. Көптеген төлем жүйелері мен онлайн-платформалардың пайда болуы қылмыскерлерге қашықтан, тіпті шет елдерден әрекет етуге мүмкіндік жасайды. Қылмыскерлер үшінші тұлғаларға рәсімделген банктік карточкалар мен абоненттік номерлерді қолданады, электронды ақша қаражатын қағаз ақшаға ауыстыру үшін бөгде адамдарды тартады.

Осылайша қылмыскерлер полицияға қарағанда бірнеше қадам ілгері әрекет етіп келеді, ал полиция интернет-алаяқтық қылмыстарды ашу және тергеуді басқа қылмыстармен бірдей жүзеге асырып, консервативті жедел-тергеу тәсілдерін қолданып келеді.

Сондықтан интернет-алаяқтыққа және киберкеңістіктегі басқа да қауіптерге қарсы тиімді әрекет ету үшін ішкі істер органдарының жұмыс тәсілдерін түбегейлі қайта қарастыру қажет. Ол үшін ішкі істер органдарының басқа мүдделі ұйымдармен ақпарат алмасу рәсімін оңтайландыру, артық қағазбастылықты жою және инновациялық технологияларды кеңінен ендіру арқылы интернет-алаяқтық қылмыстарды ашу және тергеудің жеделдігін мейлінше арттыру қажет.

Қазіргі уақытта қалыптасқан тәжірибе бойынша интернет-алаяқтық бойынша қылмыстардың барлығын дерлік тергеу барысында жедел уәкілдер мен тергеушілер басқа ұйымдардан (*банктер, микроқаржы ұйымдар, мобилді операторлар*) мәліметтерді жинақтайды және олармен ақпарат алмасу негізінен қағаз түрінде жүзеге асырылады.

Сонымен бірге қылмыскерлер қашықтан әрекет жасайтындықтан басқа өңірлердің полиция бөлімшелеріне анықталған адамдарды табу және олардан істің мән-жайлары туралы жауап алу туралы жеке тапсырмалар жолданады.

Бұл ретте кейбір жағдайда қылмыскерлер көпдеңгейлі қылмыс схемаларын қолданатындықтан жоғарыда аталған жедел-тергеу әрекеттері бірнеше рет қайталап жүргізіледі. Кейбір жағдайда тіпті шет мемлекеттердің құқық қорғау органдарына тапсырма жолдау қажеттігі туындайды.

Осының салдарынан барлық дейгейдегі жергілікті ішкі істер органдары қызметкерлерінің жұмыс уақыты мен күші тиімсіз пайдаланылады, тергеу барысы созбалаңдыққа салынып, көптеген қылмыстар ашылмайды.

Әсіресе, интернет-алаяқтық қылмыстарды тергеу барысында ақша қаражаты айналымы негізгі дәлелдеме болып табылатындықтан банктік есепшоттарды және олардағы ақша қаражатының қозғалысын анықтауға бағытталған тергеу әрекеттерін шұғыл жүргізу аса маңызды.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінің (*бұдан әрі-ҚПК*) 34-бабының 5-бөлігіне сәйкес қылмыстық қудалау органының заңға сәйкес қойған талаптары барлық мемлекеттік органдардың, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен азаматтардың орындауы үшін міндетті және олар белгілеген мерзімде, бірақ үш тәуліктен кешіктірілмей орындалуға тиіс.

Алайда іс жүзінде тергеушілердің банктерге есепшоттар мен олардағы ақша қаражатының қозғалысы туралы мәліметтерді ұсыну жөнінде сұрау хаттары уақтылы орындалмайды және ақпарат алмасу қағаз түрінде жүзеге асырылатындықтан қажетті мәліметтер тергеушіге бірнеше аптада жетеді. Ал көптеген банктердің филиалдары тек облыс орталықтарында орналасатындықтан аудандық және кейбір қалалық деңгейде қызметкерлер сұрау хаттарды оларға пошта арқылы жолдайды немесе өздері қолма-қол қағаз түрінде жеткізеді. Өз кезегінде, банктер де жауапты поштамен жолдайды немесе қағаз түрінде шығарып, қызметкерлердің қолма-қол алып кетуін күтеді.

Ақша қаражатының қозғалысын анықтау процесінің созбалануы салдарынан алаяқтық жолмен жымқырылған ақша басқа есепшоттарға бірнеше рет аударылып, қылмыстардың ашылуы қиындатады.

«Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» Заңның (*бұдан әрі - Заң*) 50-бабы 7-тармағының б)-тармақшасында жеке тұлғаның банк шоттарының бар-жоғы және нөмірлері туралы, осы шоттардағы ақша қалдықтары мен ақша қозғалысы туралы анықтамаларды электронды форматта беру мүмкіндігі қарастырылғанмен тергеу мерзімін тиімді пайдалану үшін құқық қорғау органдары мен банктер арасында электронды форматта ақпарат алмасу іс жүзінде жолға қойылмаған.

Осыған байланысты Заңның аталған бабына сұратылған мәліметтерді тек электрондық форматта (*органның бірінші басшысы немесе тергеушінің қолтаңбасымен куәландырылған электрондық нысандағы сұрау салу, прокурордың электрондық нысанда салынған санкциясы негізінде*) беруді қарастыратын өзгерістер енгізу қажет.

Бұдан бөлек, интернет-алаяқтық қылмыстардың алдын-алу, ашу және тергеу саласындағы ведомствоаралық үйлестіру және мүдделі мемлекеттік органдардың өзара іс-қимылын күшейту, сондай-ақ ішкі істер органдарында интернет-алаяқтық қылмыстарды ашу және тергеу процесін орталықтандыру мәселесін қарастырған жөн.

Бұл бағытта Министрлік алғашқы қадамдар жасаған.

Дәлірек, Министрліктің тапсырмасы (*Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің орынбасары Қ.Сәнтаевтың 02.02.2021ж. шығ.№1-3-6-41/309-И*) негізінде 2021 жылдан бері облыстық полиция департаменттерінде ақпараттық технологиялар саласындағы қылмыстарды ашу және тергеу жөнінде тұрақты жедел-тергеу топтары (*бұдан әрі - ЖТТ*) құрылған.

Дегенмен тәжірибеде бұл тәсіл интернет-алаяқтыққа тиімді қарсы тұру үшін жеткіліксіз екенін көрсетті. Құрылған ЖТТ штат саны шектеулі болғандықтан барлық қылмыстарды қамту мүмкін болмай, тек жекелеген істермен айналысуда, сондай-ақ ЖТТ жұмысы тек интернет-алаяқтықпен шектелмей, барлық ақпараттық технологиялар саласындағы қылмыстарды (*Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің 105, 131, 132, 134, 147, 148, 195, 274, 313 және т.б.*) қамтиды.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 01.04.2014ж. №292 қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасының құқық қорғау жүйесін одан әрі жаңғыртудың 2014-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарының» 42-тармағына сәйкес Министрліктің құрылымында Киберқылмысқа қарсы күрес орталығы құру көзделіп, оған жалпы киберқылмыстардың алдын алу, ашу және тергеу саласындағы ведомствоаралық үйлестіру құзыретін беру жоспарланған.

Алайда аталған тармақ формальды түрде орындалып, тиісті орталық Министрліктің Криминалдық полиция департаментінің құрамында ғана ашылған, оның құзыреті заңнамалық деңгейде реттелмеген, ведомствоаралық үйлестіру функциясы айқындалмаған.

Яғни, киберқылмыстарға қарсы іс-қимыл жасайтын толыққанды орталық құрылмаған деуге негіз бар.

Осылайша, Министрліктің жанында толыққанды Киберқылмысқа қарсы іс-қимыл орталығын жеке құрылымдық бөлімше (*комитет немесе департамент*) нысанында құру мәселесі әлі де өзекті болып отыр.

Бұл ретте мұндай орталық құру мәселесі қалай шешілуіне қарамастан интернет-алаяқтыққа қарсы іс-қимылдың тиімділігін арттыру үшін ішкі істер органдарында осы қылмыстарды ашу және тергеу процесін орталықтандыру маңызды. Дәлірек айтқанда, Министрліктің жанында құқық қорғау және өзге де мүдделі мемлекеттік органдар мен ұйымдардың (*банктер, мобилді операторлар*) уәкілетті қызметкерлері мен жоғары білікті IT-мамандар кіретін арнайы орталық құрып, оған орталықтандырылған ақпараттық жүйелер мен дереккөздерді қолдана отырып, республика аумағында орын алған интернет-алаяқтық қылмыстар бойынша жергілікті ішкі істер органдарын шұғыл түрде оларға қажетті барлық мәліметтермен қамтамасыз етуді, сондай-ақ әртүрлі өңірлердегі жергілікті ішкі істер органдары арасында жедел өзара іс-қимылды қамтамасыз етуді жүктеу мәселесін қарастыру ұсынылады.

Әдебиет

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі;
2. "Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы" Қазақстан Республикасының 23.04.2014ж. № 199-V ҚРЗ Заңы;
3. "Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы" Қазақстан Республикасының 31.08.199ж. N 2444 Заңы;
4. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің "Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары қызметінің негізгі көрсеткіштері туралы мәліметтер" 2018-2022ж.ж. статистикалық есептері;
5. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің бұйрықтары.

АНАЛИЗ ДИСКУРСА В ЛИНГВИСТИКЕ: ИСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ

Арыстанова Айсауле Саматовна

Актюбинский региональный государственный университет им. К. К. Жубанова

Введение. Дискурс анализ- это быстро растущая и развивающаяся область. Это было описано как междисциплинарное исследование дискурса в рамках лингвистики, хотя оно также было принято и адаптировано исследователями во многих других областях социальных наук. Неудивительно, что термины “дискурс” и “дискурс-анализ” имеют разное значение для ученых в разных сферах знания. Этимологически слово ‘дискурс’ восходит к 14 веку. Оно взято от латинского слова "discursus", что означает "беседа" (Макартур, 1996). В своем нынешнем употреблении этот термин имеет ряд значений для самых разных целей, но во всех случаях он относится к языку и каким-то образом описывает его. Начнем с того, что дискурс - это устное или письменное общение между людьми, которое выходит за рамки одного предложения. Важно отметить, что дискурс - это нечто большее, чем просто язык. Термин “язык” может включать в себя все формы лингвистических и символических единиц (даже такие вещи, как дорожные знаки), а изучение языка может быть сосредоточено на индивидуальных значениях слов. Гай Кук рассматривает дискурс одновременно и как продукт, и как процесс (Кук, 2000). Он называет текст “лингвистическими формами на определенном отрезке языка и теми их интерпретациями, которые не меняются в зависимости от контекста” (Кук, 1995). Таким образом, текст неизменен в противоположность изменчивому дискурсу, который “приобретает значение в контексте для своих пользователей и воспринимается ими как целенаправленный, значимый и связанный” (Кук, 1995). Автор подчеркивает, что “дискурс - это связный фрагмент языка”. Он утверждает: “Важно не его соответствие правилам, а тот факт, что он передает информацию и признается ее получателями как связный” (Кук, 2000).

Дискурс анализ использует язык, представленный в корпусе или совокупности данных, для извлечения смысла. Этот массив данных может включать в себя набор интервью или стенограммы обсуждений в фокус-группах. В то время как некоторые формы дискурсивного анализа сосредоточены на особенностях языка (таких как звуки или грамматика), другие формы фокусируются на том, как этот язык используется для достижения своих целей. Как выразились Водак и Кржижановский (2008): “дискурсивный анализ обеспечивает общую основу для проблемно-ориентированных социальных исследований”. По сути, дискурсивный анализ используется для проведения исследований использования языка в контексте широкого спектра социальных проблем (т.е. проблем в обществе, которые негативно влияют на отдельных людей). Согласно Манируззаману (2006), дискурсивный анализ исследует, как высказывания в устной речи и предложения в письменной составляют более крупные единицы языка, которые являются значимыми, унифицированными и целенаправленными. Анализ дискурса касается многих вещей:

- 1) влияние выбора грамматических элементов.
- 2) подобные глаголы, времена, определители в структуре дискурса.
- 3) взаимосвязь между высказываниями или предложениями в дискурсе.
- 4) действия, предпринятые докладчиком для введения новой темы, смены темы разговора или утверждения более высокого ролевого отношения к другим участникам.

Анализ дискурса - это изучение использования языка членами речевого сообщества. Это включает в себя рассмотрение как языковой формы, так и языковых функций. Она включает в себя изучение как устного взаимодействия, так и письменных текстов. В нем выявляются лингвистические особенности, характеризующие различные жанры, а также социальные и культурные факторы, которые помогают нам интерпретировать и понимать различные тексты и типы выступлений. Изучение дискурса получило развитие в различных дисциплинах - социолингвистике, антропологии, социологии и социальной психологии. Таким образом, анализ дискурса использует различные теоретические перспективы и аналитические подходы. Такие, как теория речевых актов, интерактивная социолингвистика и этнография коммуникации, прагматика, разговорный анализ и вариационный анализ (Шиффрин, 1994).

Различные виды исследований лингвистов концентрируются на различных аспектах языка. Фонологи изучают звуки языков, то, как люди их используют. Лексикографы изучают слова, их значения и историю. Что касается дискурсивных аналитиков, они изучают, как предложения и высказывания сочетаются друг с другом, образуя тексты и взаимодействия, и как эти тексты и взаимодействия вписываются в наш социальный мир. М. Стаббс (1983) относит это главным образом к лингвистическому анализу естественно встречающейся связной речи или письменного дискурса. Другими словами, это относится к попыткам изучить организацию языка над предложением и, следовательно, изучить более крупные языковые единицы, такие как разговорный обмен или письменные тексты. Отсюда следует, что анализ дискурса также связан с использованием языка в социальных контекстах и, в частности, с взаимодействием или диалогом между носителями языка. Г. Браун и Г. Юл (1985) отмечают, что дискурс анализ исследует, "как адресанты конструируют лингвистические сообщения для адресатов и как адресаты работают с лингвистическими сообщениями, чтобы интерпретировать их". Таким образом, основными моментами в этой области дискурсивного анализа являются:

1. Взаимосвязь между языком и контекстом (анализ как устного, так и письменного взаимодействия);
2. Анализ дискурса и прагматика (интерпретация языка зависит от знания реального мира);
3. Дискурсивная структура текстов (как люди организуют то, что они говорят, в смысле того, что они обычно говорят первым, и что они говорят следующим, и так далее в разговоре или в письменном виде);
4. Культурные способы говорения и письма (рассмотрение способов использования языка определенными культурными группами);
5. Коммуникативная компетентность и дискурс (владение грамматической компетенцией, знание надлежащего использования языка, знание того, как соединить высказывания в тексте, чтобы он был одновременно связным и непротиворечивым, а также владение стратегиями, которые используют говорящие, чтобы компенсировать свои и повысить эффективность коммуникации);
6. Дискурсивная компетентность (текстовая, родовая, социальная).

Существует множество направлений, которые мы можем изучать через призму дискурсивного анализа, включая дискурс во время политических дебатов, дискурс в рекламе, телевизионных программах /средствах массовой информации, интервьюировании и повествовании. Рассматривая контекст использования языка, а не просто слова, мы можем понять нюансы значений, которые добавляются социальными или институциональными

аспектами работы, такими как гендер, дисбаланс власти, конфликты, культурное происхождение и расизм. В результате дискурсивный анализ может быть использован для изучения неравенства в обществе, такого как институциональный расизм, врожденная предвзятость в средствах массовой информации и сексизм. Мы также можем использовать его для изучения и интерпретации дискуссий, касающихся религиозных символов, расположенных в общественных местах (Кристофер; Барбара, 2008).

Дискурс анализ рассматривает язык в его полном текстовом, социальном и психологическом контексте. Это актуально для преподавания языка, поскольку учащиеся должны научиться создавать и понимать тексты, а не только предложения (дискурсивная компетенция). Вот некоторые из причин, по которым изучение того, как анализировать дискурс, может оказаться полезным. Поскольку то, как мы используем дискурс, связано с нашей социальной идентичностью и нашими социальными отношениями, дискурс анализ может помочь нам понять, как устроены общества, в которых мы живем, и как они поддерживаются посредством нашей повседневной деятельности - говорения, письма и использования других способов коммуникации. Это может помочь нам понять, почему люди взаимодействуют друг с другом именно так, как они это делают, и как они оказывают власть и влияние друг на друга. Это может помочь нам понять, как люди по-разному воспринимают реальность и почему они воспринимают ее именно так. Таким образом, изучение дискурс анализ - это не просто изучение того, как мы используем язык. Это также косвенно является изучением многих других вещей.

Список литературы:

- 1) Кук, Г. Дискурс. Оксфорд: УП, (2000).
- 2) Кук Г. Дискурс и литература. Издательство Оксфордского университета, (1995).
- 3) Макартур, Т. Оксфордский компаньон по английскому языку. Оксфордский университет, (1996).
- 4) Манируззаману А. Дискурс анализ, (2006).
- 5) Стаббс, М. Анализ дискурса: социолингвистический анализ естественного языка / М. Стаббс. — Чикаго : Издательство Чикагского университета, (1983).
- 6) Уиддоусон, Х.Г. Прикладной лингвистический подход к анализу дискурса (1973).
- 7) Шиффрин, Д. Подходы к дискурсу. Оксфорд: Блэкуэлл (1994).
- 8) Шиффрин, Д. Рассуждение. В книге W.F. Ralph & J. Connor-Linton (ред.), Введение в язык и лингвистику (стр. 169- 203). Кембридж: Кембридж Издательство университета (2006).
- 9) Эйзенхарт, Кристофер; Джонстон, Барбара. "Анализ дискурса и риторические исследования". Риторика в деталях: Дискурсивный анализ риторического выступления и текста, стр. 3-21. Амстердам/Филадельфия. 2008.
- 10) Юл, Г. Изучение языка: введение. Издательство Кембриджского университета (1985).

ПРОИЗВОДСТВО БИОДИЗЕЛЯ ИЗ РАПСОВОГО И СОЕВОГО МАСЛА

Усманов Маратжан Махсатжанович

Генеральный директор ТОО «ЭФКО Казахстан»

Ул.Бекмаханова 96/5, город Алматы, Республика Казахстан usmanov85@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Биодизелем является достаточно сложный по своей концентрации эфир, у которого имеются характеристики обычного дизельного топлива, но производится подобное из масел животного или растительного происхождения. Преимущество выпуска биодизеля заключается в доступности масел именно растительного происхождения. Тем не менее, в настоящем времени процесс производства совершенствуется, и биодизель уже может быть произведен из водорослей.

Ключевые слова: биодизель, биотопливо, масло, производство, растительность, происхождение.

Введение

Известно, что биодизель также смешивается с обычным дизельным топливом. Это также даёт небольшое преимущество в использовании биодизеля как компонента нового поколения эфира.

Процесс добавления биодизеля к обыкновенному топливу (в особенности, если биодизель изготовлен на рапсовом или соевом масле) помогает выхлопу двигателей повышать свои характеристики.

Также ещё одним преимуществом в глобальном формате по части биодизеля является значение его оборота в странах, которые не славятся наличием таких богатых ресурсов, как, например, Казахстан. Наличие биодизеля помогает снизить зависимость таких стран от своих партнёров по части закупки необходимого количества топлива.

О себестоимости производства

Для того, чтобы биодизель поступил в оборот, необходимо также и производство биоэтанола. Во многих странах подобная деятельность требует гораздо больших затрат ресурсов, чем работа с обычными нефтепродуктами.

С рентабельностью всё на том же самом уровне — показатели бизнеса, зависящего от биотоплива, значительно уступают нефтепереработке.

Тем не менее, в последние годы наблюдается повышение недовольства продукции биотоплива, так как цены на сельскохозяйственные культуры также растут.

По этой же причине возможность довести биодизель до устойчивого положения на рынке отсутствует, так как подобные экономические затраты попросту недопустимы для государств, которые не всегда своевременно могут оказать материальную поддержку.

Сырьевой потенциал Казахстана

Показатели сырьевого потенциала Казахстана поражают в самом благоприятном смысле. К сожалению, относительно биотоплива поддержка рынка также отсутствует, как и в других рассмотренных странах.

Причины такому ступору следующие:

- непродолжительная история инвестиционного интереса;
- высокие цены на сырьё, с помощью которого будет произведен биодизель;
- проблема с акцизами на биоэтанол.

Таким образом, цена на подобное топливо в Казахстане гораздо больше, чем в остальных странах.

Известно, что на данный момент к 2025 году готовится крупномасштабный проект, направленный на повышение биотопливных производств. Данное решение состоит на учёте в государственных основных инициативах.

Технология производства

Достаточно разнообразным является механизм получения биодизеля. Данный процесс именуется этерификацией — это способ слияния жирных кислот со спиртом при наличии определенного катализатора. Растительное масло должно быть в концентрации в 9 раз больше, чем одна единица этанола.

Схема производства биодизельного топлива включает в себя следующие поэтапные действия:

- многоступенчатая переэтерификация;
- разделение глицерина;
- отгонка;
- регенерация;
- перегонка;
- промывка метилового эфира;
- сушка метилового эфира;
- концентрирование и перегонка глицерина.

Сам процесс включает в себя следующие компоненты:

- а.) катализатор
- б.) масло
- в.) глицерин
- г.) биодизельное топливо

Сама реакция демонстрирует следующие этапы:

- медленное начало, но занимающее от 3 до 6 минут;
- вторичное проведение процедуры для получения наиболее чистого биодизеля;
- декантировка глицерина и верхней фракции;
- вторая стадия реакции эфира и глицерина;
- смешение с метанолом и катализатором в течение пяти минут;
- разделение фракции глицерина и эфира.

Процесс реакции протекает при определенной температуре в 90 градусов, которая является приемлемой. Скорость реакции удваивается каждые 10 минут, однако рекомендуется понижать температуру до 50 градусов с целью обезопасить процесс.

Сырьё

Рапсовое и соевое масло отлично подходят для производства биодизеля. Тем не менее, качество получаемого биотоплива в зависимости от одного из видов масла значительно отличается.

Рапсовый биодизель очень калорийный, но при высоких температурах имеет свойство быстро замерзать.

Соевый биодизель не слишком отличается по калорийности от рапсового, однако температуры может выносить практически любые в приемлемом диапазоне использования.

Рапс служит наиболее оптимальным видом сырья для получения биотоплива.

Из одной тонны рапса выходит около 93% биотоплива.

Рапс занимает почетное третье место среди остальных видов сырья для биотоплива по части своего удельного веса, тем самым опередив даже подсолнечное масло.

Рапс, использующийся для создания биотоплива, различается по двум основным сортам — яровой и озимый. Основное различие в показателях базируется на уровне масла и урожайности.

Рапс отлично подходит для культурного оборота с пшеницей.

Именно поэтому зерновые активно засевают в почву после использования рапса.

Организация производства биодизеля

Технологическая цепочка производства биодизеля значительно проще, чем производство обыкновенного топлива.

По этой же причине большинство фермерских хозяйств сейчас абсолютно не против провести эксперименты с растительным маслом и спиртом.

У организационного процесса необходимо учитывать следующие нюансы:

1. Мощность завода
2. Инвестиции
3. Персонал
4. Территория
5. Сырье
6. Хранилища для масла

И это только основное из нюансов.

Что касается самого процесса, то необходимо помнить, что глицериды в ходе кипячения практически не изменяются. И это несмотря на присутствие либо нейтральных, либо этиловых спиртов.

Тем не менее, если добавить в жир метиловый спирт двойного объёма, при условии нагретого до 80 градусов жира, то глицерин окажется в отдельной фазе. Исследования демонстрируют, что метиловые эфиры находятся на слой выше глицерина.

Результаты исследований

Д. Шихан описывает процесс переэтерификации следующим образом:

«Рафинированное масло должно быть очищено от всех его жирных кислот. Также необходимо учитывать возможный избыток метанола. Все метиловые эфиры затем должны быть очищены от остатков глицерина.»

Учёным во многих работах был описан процесс производства биодизеля, который появился в Европе уже в 1994 году. К примеру, фирма «Ballestra» использует три этапа над работой с этанолом. Сырой глицерин получается в качестве побочного продукта подобных манипуляций.

Суть производства «Ballestra» — использование мягких реакционных условий при работе с рапсовым маслом.

Р. Штерн выражает своё мнение относительно данного производства:

«Смесь эфиров жирных кислот можно обработать путём переэтерификации как масел, так и жиров. В данном случае целесообразно использовать кислотный катализатор. На третьем этапе можно подключить щелочной катализатор.»

Интересный процесс производства эфиров был предложен ещё в 1966 году учёными Х. Басу и М. Моррисом:

«Простой процесс состоит только из одной стадии. Нужно провести работу над глицеридами всех уровней, а также с подкисленным мылом. Катализатор должен нагреть реакционную смесь, а затем быстро охладить. Именно таким образом молярный избыток будет составлять нужную величину.»

Р. Фокс в свою очередь предложил следующее:

«Следует проводить процесс в однофазной жидкой среде. Проводится этерификация и производство биодизеля путем воздействия на спиртовую цепь.»

Таким образом, даже углеводородные катализаторы могут оказать содействие в переработке отходов, полученных в результате масложировой промышленной деятельности.

Получение менее токсичного биодизеля

За подобное взялись производственные территории США. Применение высокотехнологичного катализатора поможет урезать количество токсинов в биодизеле, сделать его более «чистым».

В. Лином было предложено следующее при университете:

«Разработка биодизеля должна включать в себя реакции мелких частиц. С помощью наносфер можно выработать большое количество каналов проведения, так как структура их пористая по своему составу. Наносферы полезны и наличием в них особых химических затворов.»

Сами процессы производства можно разделить на две основные группы — те, что имеют режим непрерывный и те, что зависимы исключительно от циклического режима. Данные признаки послужили причиной дать названия обоим разным технологиям — циклическая (ТЦ) и непрерывная (ТН) технологии.

Циклическая технология, опирающаяся на катализаторы, получила наибольшее распространение. Её востребованность состоит в том, что она используется легко при относительно небольших объёмах производства.

В России есть собственный аналог малоизвестной фирме — «Anatoli GDH». Фирма занимается сбытом продукции для производства биодизеля.

Заключение

Таким образом, на основе представленного рассуждения целесообразно привести следующие выводы:

Во-первых, нынешнее время отдаёт своё предпочтение именно традиционным способам работы над получением биодизеля.

Во-вторых, биодизель в качестве биологического топлива, в основном, используется благодаря процессу его смешения с минеральным дизельным топливом (в отношении 20%).

В-третьих, крупнейшие из компаний постоянно совершенствуют свои технологии и, быть может, очень скоро всё будет переведено на топливо исключительно растительного происхождения.

Список литературы

1. Аблаев А.Р. и др. Производство и применение биодизеля. Справочное пособие..М, АПК и ПРО, 2006 г., 80 с.
2. «Биодизель-Днепр». Сайт фирмы. <http://biodiesel.dn.ua/index.html>.
3. «Биодизель-Запорожье». Сайт фирмы. <http://www.biodiesel-zp.narod.ru/diesel.html>
4. «Биодизель -Крым». Сайт фирмы. <http://biodiesel.crimea.ua/oil-expeler.shtml>
5. Будущее биодизельного топлива .<http://oilworld.ru/news.php?wiem = 25423>.
6. Группа компаний «Текмаш». Сайт фирмы. <http://www.tekmash.ua>
7. Девянин С.Н., Марков В.А., Семёнов В.Г. Растительные масла и топлива на их основе для дизельных двигателей. Харьков, Новое слово, 2007 год, 452 с.
8. «Евротехбиодизель».Сайт фирмы. www.evrotechbiodiesel.com.ua
9. Нано-революция в биодизельной продукции!
<http://subscribe.ru/archive/tech.auto.newssale/200707/05184359.html>
10. ООО «Гелиос», Москва. Сайт фирмы. www.biodiesel.ru/7biodieselmznoe-toplivo
11. ООО «Завод «УКРБУДМАШ». Сайт фирмы.
<http://biodieselmach.com/rus/index.php/about>
12. ООО «НПП «Тренд». <http://www.biodiesel.kiev.ua> .
13. О содействии использования биогорючего и других видов горючего на транспорте. Директива 2003/30/ЕС Европейского парламента и совета от 8 мая 2003 года. Масложировая промышленность, №4, 2005 год. С.18, №5, 2005 год, с.16.
14. Рябцев Г. Биодизель от «А» до «Я». Терминал, №48(376), 2007 год, стр.8-19.
15. «Специальные технологии», Днепропетровск. Сайт фирмы. www.spectech.dn.ua/ru-prod
16. Справочник химика. Том 3. Ленинград, «Химия», 1965 год, 1010 с.
17. «Укр.газ-биодизель». Сайт фирмы. www.ukrgasbiodiesel.com

АЗАПТАУЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЖАЗАЛАУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕХАНИЗМДЕРІ

Оразбаева Айгул Сакенқызы

*Құқық жоғары мектебінің 2 курс магистранты,
Астана халықаралық университеті,
Астана, Қазақстан,
orazbayeva.a.s@gmail.com*

КІРІСПЕ

Азаптау мәселесі адамзат тарихында әрқашан ерекше орын алады. Бұл мәселені түсіну және ғылыми талдау көптеген әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдардың зерттеу объектісі болып табылады: Тарих, Философия, әлеуметтану, саясаттану және т.б. заң ғылымдары аясында бұл мәселе тек қылмыстық заңмен ғана емес, сонымен бірге Конституциялық және халықаралық құқықпен де зерттеледі. Әр түрлі заң ғылымдарындағы бұл мәселені талдаудың өзіндік ерекшеліктері бар. Халықаралық қылмыстық сот Жарғысының ережелеріне сәйкес азаптау қылмыстары "адамзатқа қарсы қылмыстар" санатына жатады. Сонымен қатар, кешенді пәнаралық зерттеулер, әсіресе ұлттық және халықаралық құқықтың құқықтық жүйелерінің "қиылысында" қажет.

Халықаралық азаптау құрбандарын қолдау күніне арналған Жолдауында 2008 жылдың 26 маусымында БҰҰ Бас хатшысы азаптау ең ауыр халықаралық қылмыстардың бірі екенін және адам санасындағы қорқынышты ауытқулардың дәлелі екенін атап өтті. "Адам құқықтары саласындағы халықаралық нормалардың негізі болып табылатын адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 5-бабы кез келген жағдайда азаптауды қолдануға біржақты тыйым салғанына қарамастан, ол қабылданғаннан кейін 60 жыл өткен соң, азаптаулар миллиондаған құрбандар мен олардың отбасыларының өміріне жойқын әсер ете отырып, қолданыла береді". БҰҰ Бас хатшысы азаптау құрбандарын қорғау үшін және азаптауға жүгінгендерге қарсы барлық шараларды қабылдауға шақырды.

ТАЛҚЫЛАУ

Халықаралық құқық тұрғысынан азаптауды қолдану адам құқықтарын өрескел бұзу болып табылады және оны ешқандай жағдайда ақтауға болмайды. Азаптаудан босату-бұл абсолютті құқық, оны ешқандай жағдайда шектеу мүмкін емес.

Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 5-бабында: "Ешкімді азаптауға немесе қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе оның қадір-қасиетін қорлайтын қарым-қатынас пен жазалауға болмайды" делінген.

Дәл осындай тұжырым азаптауға тыйым салу азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің — оны ратификациялаған барлық мемлекеттер үшін міндетті күші бар халықаралық шарттың 7-бабында қамтылған.

Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын және ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенция.

Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын және ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы конвенцияны БҰҰ Бас Ассамблеясы 1984 жылы 10 желтоқсанда қабылдады және 1987 жылы 26 маусымда күшіне енді. 2004 жылғы 24 қарашадағы жағдай бойынша азаптауға қарсы конвенцияны БҰҰ — ға мүше 139 мемлекет ратификациялады (немесе оған қосылды), олардың қатарына Қазақстан Республикасы да қосылады.

Конвенцияның 1 — бабына сәйкес, азаптау-бұл мемлекеттік лауазымды адам немесе ресми сапада әрекет ететін басқа адам немесе олардың білімі немесе үнсіз келісімі арқылы жасалған кез келген әрекет,"қандай да бір адамға одан немесе үшінші тұлғадан мәлімет немесе мойындау үшін қасақана қатты азап немесе қайғы-қасірет келтірілсе, оны өзі немесе

үшінші тұлға жасаған немесе жасады деп күдіктенген әрекеті үшін жазалайды, сондай-ақ оны немесе үшінші тұлғаны қорқытады немесе мәжбүрлейді, немесе кез келген кез-келген сипаттағы кемсітушілікке негізделген себеп...».

Конвенцияда қатысушы мемлекеттер өздерінің ұлттық заңнамаларына сәйкес азаптауды қылмыс ретінде қарастыруы керек деп қана қоймай, азаптауды ақтау үшін "жоғары тұрған бастықтың немесе мемлекеттік биліктің бұйрығына" немесе "ерекше жағдайларға" кез келген сілтемелерге біржақты тыйым салады. Ешқандай ерекше жағдайлар, олар соғыс жағдайы, ішкі саяси тұрақсыздық немесе кез-келген төтенше жағдай болсын, азаптауды ақтай алмайды.

Конвенцияға сәйкес, бірде-бір қатысушы мемлекет, егер оған азаптауды қолдану қаупі төнуі мүмкін деп ойлауға елеулі негіздер болса, басқа мемлекетке қандай да бір адамды жібермеуі, қайтармауы немесе бермеуі тиіс.

Конвенцияға қатысушы мемлекеттер азаптау актілеріне қатысты қылмыстық іс жүргізу әрекеттеріне байланысты бір — біріне барынша толық көмек көрсетуге уағдаласты. Олар азаптауға тыйым салуға қатысты оқу материалдары мен ақпараттың қамауға алудың, ұстаудың немесе түрмеге қамаудың кез келген нысанына ұшыраған адамдарды қамауда ұстауға және жауап алуға немесе оларға қарауға қандай да бір қатысы болуы мүмкін құқық қолдану органдарының, азаматтық немесе басқа да құқық қорғау органдарының қызметкерлерін даярлау бағдарламаларына толық көлемде енгізілуін қамтамасыз етеді. Конвенцияға сәйкес, әрбір қатысушы мемлекет өзінің құқықтық жүйесінде азаптау құрбаны өтемақы алуын және мүмкіндігінше толық оңалту үшін қаражатты қоса алғанда, әділ және барабар өтемақы алуға құқылы болуын қамтамасыз етеді.

Вена декларациясы және іс-қимыл бағдарламасы.

Вена декларациясы мен іс-қимыл бағдарламасын 1993 жылы 25 маусымда адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференцияда 171 мемлекеттің өкілдерінің қатысуымен қабылданды. Декларация мен іс - қимыл бағдарламасын қабылдай отырып, БҰҰ-ға мүше мемлекеттер адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын құрметтеуге және адам құқықтарын жүзеге асыруды барлық адамдар үшін шындыққа айналдыруға бағытталған шаралар мен бағдарламаларды жеке және ұжымдық тәртіппен қабылдауға салтанатты түрде міндеттенді. Декларацияның және іс-қимыл бағдарламасының «В» бөлімінің ("азаптаудан босату") 5-тармағында:

«54. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция көптеген мүше мемлекеттердің азаптауға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар — намысты қорлайтын қарым-қатынас пен жаза түрлеріне қарсы Конвенцияның ратификациялануын құптайды және оны барлық басқа мүше мемлекеттер тез арада ратификациялауға шақырады.

55. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция адамның қадір-қасиетін бұзудың ең жиі келетін тәсілдерінің бірі-құрбандарды қадір-қасиетінен айыратын және олардың өмірі мен қызметін жалғастыру қабілетіне нұқсан келтіретін азаптау екенін атап көрсетеді.

56. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция адам құқықтары мен гуманитарлық құқыққа сәйкес азаптаудан Бостандық кез-келген жағдайда, соның ішінде ішкі немесе халықаралық тәртіпсіздіктер немесе қарулы қақтығыстар кезінде қорғалуы керек құқық екенін растайды.

57. Осыған байланысты адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция барлық мемлекеттерді азаптау практикасын дереу тоқтатуға және адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясын, сондай-ақ тиісті конвенцияларды толық жүзеге асыру негізінде және қажет болған жағдайда қолданыстағы тетіктерді нығайту арқылы бұл зұлымдықты біржола жоюға шақырады. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция барлық мемлекеттерді арнайы баяндамашымен оның мандатын жүзеге асыруда толық көлемде ынтымақтасуға шақырады.

58. Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы қабылдаған түрмедегі немесе ұсталған адамдарды азаптаудан және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын және ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінен қорғауда денсаулық сақтау қызметкерлерінің, әсіресе дәрігерлердің рөліне қатысты медициналық этика қағидаттарының әмбебап сақталуын және тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз етуге ерекше назар аудару қажет.

59. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция Біріккен Ұлттар Ұйымы шеңберінде азаптау құрбандарына көмек көрсету және олардың физикалық, психикалық және әлеуметтік оңалтуы үшін неғұрлым тиімді құқықтық қорғау құралдарын қамтамасыз ету мақсатында одан әрі нақты іс-қимылдардың маңыздылығын атап көрсетеді. Осы мақсат үшін қажетті ресурстарды ұсыну мәселелеріне, атап айтқанда азаптау құрбандары үшін ерікті қорға қосымша жарналар арқылы басымдық беру керек.

60. Мемлекеттер азаптау сияқты адам құқықтарының өрескел бұзылуына жауапты адамдардың жазасыздығына жол беретін заңнаманы алып тастауы және осындай бұзушылықтар үшін жазалауы керек, осылайша заңдылықты қамтамасыз ету үшін берік негіз құруы керек.

61. Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция азаптауды жою жөніндегі күш-жігер ең алдымен алдын алу шараларына бағытталуы тиіс екенін растайды және осыған байланысты Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе қадір-қасиетін қорлайтын қарым-қатынас пен жазалау түрлеріне қарсы конвенцияға Факультативтік хаттаманы тезірек қабылдауға шақырады, оған сәйкес қамау орындарына тұрақты барудың алдын алу жүйесі құрылуы тиіс" – делінген. Лауазымды тұлғалардың құқықтық тәртіпті сақтау жөніндегі мінез-құлық кодексі.

1979 жылғы 17 желтоқсандағы 34/169 резолюциясымен БҰҰ Бас Ассамблеясы құқық тәртібін сақтау жөніндегі лауазымды тұлғалардың мінез — құлық кодексін қабылдады және БҰҰ-ға мүше елдердің үкіметтеріне оны ұлттық заңнама немесе практика шеңберінде құқықтық тәртіпті сақтау жөніндегі лауазымды тұлғалар сақтауы тиіс қағидаттар жиынтығы ретінде пайдалану туралы мәселені оң қарастыру ұсынысымен жүгінді. Кодекстің 5-бабында: "Құқық тәртібін сақтау жөніндегі бірде-бір лауазымды адам азаптау немесе басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе қадір-қасиетін қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерін жүзеге асыра алмайды, оларға түрткі бола алмайды немесе оларға шыдамдылық таныта алмайды және құқық тәртібін сақтау жөніндегі бірде-бір лауазымды адам азаптауды немесе басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын қарым-қатынас пен жазалау түрлерін ақтау үшін жоғары тұрған адамдардың өкімдеріне немесе соғыс жағдайы немесе соғыс қаупі, ұлттық қауіпсіздік қаупі, ішкі саяси тұрақсыздық немесе кез келген басқа төтенше жағдай сияқты ерекше жағдайларға сілтеме жасай алмайды".

Қандай да болмасын нысанда ұстауға немесе қамауға алуға жататын барлық адамдарды қорғау қағидаттарының жиынтығы.

Қағидаттар жинағы БҰҰ Бас Ассамблеясының 1988 жылғы 9 желтоқсандағы 43/173 резолюциясымен қабылданды. Принциптер жинағының 6-қағидаты:

"Ұсталған немесе түрмеде отырған бірде-бір адам азаптауға немесе қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын қарым-қатынас немесе жазалау түрлеріне ұшырамауға тиіс. Ешқандай жағдай азаптауға немесе басқа қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер немесе жазалау түрлеріне сылтау бола алмайды».

Медициналық этика қағидалары.

1982 жылғы 18 желтоқсандағы 37/194 резолюциясында БҰҰ Бас Ассамблеясы Денсаулық сақтау қызметкерлерінің, әсіресе дәрігерлердің тұтқындарды немесе ұсталған адамдарды азаптаудан және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінен қорғаудағы рөліне қатысты медициналық этика принциптерін қабылдады. 1-қағидат келесіні көздейді:

"Денсаулық сақтау қызметкерлері, әсіресе қамаудағыларға немесе ұсталған адамдарға медициналық қызмет көрсететін дәрігерлер олардың физикалық және психикалық денсаулығын қорғауға және қамаудағылар немесе ұсталғандар болып табылмайтын адамдар қамтамасыз ететін сапа мен деңгейдегі ауруларды емдеуді қамтамасыз етуге міндетті".

Азаптауды және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерін тиімді құжаттау қағидаттары.

Қағидаттар БҰҰ экономикалық және әлеуметтік Кеңесі 1989/65 резолюциясында қабылдаған және БҰҰ Бас Ассамблеясы 44/162 (1989) резолюциясында мақұлдаған заңсыз, ерікті және жиынтық өлім жазасының тиімді алдын алу және тергеу жөніндегі нұсқаулықта қамтылған тергеуге қатысты тармақтарға негізделген. Қағидаттар азаптау мәселесіне заңсыз өлім жазасына қатысты қолданылатын, бірақ мәселенің ерекшелігін көрсететін түзетулермен бірдей тергеу принциптерін қолдану мақсатында жасалған. 55/89 (2000) резолюциясымен Бас Ассамблея БҰҰ — ға мүше мемлекеттердің үкіметтерін қағидаттарға назар аударуға шақырды және оларды азаптауға қарсы күрестің пайдалы құралы ретінде қарастыруды ұсынды.

ҚОРЫТЫНДЫ.

Қорытындылай келе, халықаралық заңнамада азаптауға тыйым салатын және азаптау құрбандарын қорғауды көздейтін көптеген актілер бар.

Жоғарыда айтылғандардың барлығын ескере отырып, азаптауды алдын алу азаптауды жою проблемасын заңнаманы жетілдіруде ғана көруге болмайды. Бірыңғай мемлекеттік жобамен біріктірілген әлеуметтік бағдарламалар кешенін құру және іске асыру, сондай-ақ сапалы ғылыми сүйемелдеу қажет.

Мұндай жұмыстың мақсаттары (табыстылық критерийлері) :

- қоғамдық сананы ізгілендірудің әлеуметтік-экономикалық алғышарттарын жасау;
- құқық қорғау және қылмыстық-атқару жүйелерін ізгілендіру;
- бас бостандығынан айыруға байланысты емес жазаларды неғұрлым кең қолдану, оларды орындау барысында (сотталған адам бостандықта болған кезде) азаптауды қолдану мүмкіндігі айтарлықтай төмендейді;
- жүргізіліп жатқан реформаларды және сот төрелігін жүзеге асыру шарттарын әр мемлекет Конституциясы мен халықаралық стандарттардың талаптарына сәйкес келтіру қажеттілігін ескере отырып, қызметкерлерді даярлаудың пәрменді жүйесін құру.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. В.Н. Гасымов қылмысқа қарсы күресте мемлекеттер ынтымақтастығының халықаралық қағидаттары, 2002 № 6, 21-23 б.;
2. Азаптауға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенция // Біріккен Ұлттар Ұйымының қылмыстың алдын алу және қылмыстық сот төрелігі саласындағы стандарттары мен нормаларының жинағының 2-б. Адам құқығы. Нью-Йорк, 1992.
3. Азаптауға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенция // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/torture.shtml
4. Азаптауға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы конвенцияға Факультативтік хаттама // <https://www.ohchr.org/ru/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-against-torture-and-other-cruel>
5. Вена декларациясы және іс-қимыл бағдарламасы // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/viendec93.shtml
6. Лауазымды тұлғалардың құқықтық тәртіпті сақтау жөніндегі мінез-құлық кодексі // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.shtml

7. Қандай да болмасын нысанда ұстауға немесе қамауға алуға жататын барлық адамдарды қорғау қағидаттарының жиынтығы // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/detent.shtml

TERMINOLOGICAL FIELD "SOIL / ECOLOGY" IN EDUCATIONAL DISCOURSE IN ENGLISH

Research article

Kazhimova A.

2st year master's degree student on the specialty 7M01705 – "Preparation of a foreign language teachers"

West Kazakhstan University named after M.Utemisov

Kazakhstan, Uralsk

Correspondence: a_kazhimova@mail.ru

Annotation: The relevance of our study is related to the fact that "terms, like other sign means, on the one hand, fix present knowledge, expressing concepts, categories and - within judgments and inferences - regularities of a certain field of knowledge and (or) activity. On the other hand, terms along with other sign means contribute to the discovery of new knowledge". At the present time for the world civilization are particularly acute problems of protecting the environment, problems of ecology, therefore ecological terminology requires more in-depth study. Consequently, the study of environmental terms, The study of ecological terms functioning in the educational discourse is of topical importance.

Kew words: ecology, terms, terminosystem, ways of term formation, terminological field, non- iconic terminology, ecological terminology, lexical, morphological and semantic borrowings, internationalisms, calques, educational discourse.

Introduction

Each science has its own special terms naming objects, phenomena, processes, and their properties in a particular area of knowledge and activity; these terms perform an important informative function. The study of terminology of different areas of science and technology plays a very important role in professional education and is relevant to terminology studies as an actively developing area of modern linguistics.

Academician V.V. Vinogradov believes that "the history of terminology is a narrative of the regularities of the development of knowledge about nature and society" [38, c. 6]. B The book "Terminology" (2008) S.V. Grinev-Grinevich notes that "the rapid The rapid growth of scientific and technical knowledge these days has resulted in the fact that over 90% of new words appearing in modern languages are special vocabulary. The growth in the number of terms of various sciences has overtaken the growth in the number of of common words in the language, so that nowadays the number of terms of individual sciences (chemistry, biology) may exceed the number of non-special words of the language. At the same time, an increasing number of terms are penetrating into general vocabulary, and terminological problems have an increasing terminological problems increasingly influence the language as a whole" [43, p. 6]. We understand that the study of terminology as a part of special vocabulary plays a very important role for language development.

Research materials and methods

In modern English, new words are formed in several ways, among which there are word formation and word compounding [53, p. 40]. Among the methods of word formation are affixation, conversion, alternation of sounds and word stress transfer; in the method of word formation - addition of words. Let us analyze in more detail the examples of ecological terms in English according to each method of word formation.

1. AFFIXATION is a means of forming new words by adding prefixes, or suffixes. Prefixes change the meaning of a word, leaving it usually the same part of speech. There are many more suffixes in English than prefixes [53, pp. 40-41].

a) Prefixation: new words are formed by attaching prefixes to roots and bases and do not pass into another part of speech. Prefixes have mainly a semantic function.

In English there is the word irregular 'irregular': "The numbers of wild animals are constantly varying to a greater or lesser extent, and the variations are usually irregular in period and always irregular in amplitude. [11, p. 166]. The number of wild animals is constantly changing to a greater or lesser extent, and variations are usually irregular in period and always irregular in amplitude. The word irregular is formed by adding the prefix *ir-* to the base of the derivative word *regular* and as a result gets the opposite meaning.

There are other prefixes, such as *mis-*, *in-*, *un-*, *im-*, *a-*. They are involved in the formation of terms:

misinterpreted 'misunderstood' < *interpreted* 'interpreted, (correctly, correctly) understood': "Ecology suffered more from some of its admirers and friends who sometimes misinterpreted or overextended its competence than from its critics. [11, p. 1]. Ecology has suffered from some of its admirers and friends who sometimes misinterpreted or overextended its competence in spite of its critics.

Research results

The founder of ecology is considered to be the German biologist E. Heckel (1834- 1919), who first used the term "ecology" in 1866. He wrote: "By ecology we mean the general science of the relation of the organism and the environment, to which we refer all "conditions of existence" in the broad sense of the word. They are partly of an organic partly inorganic in nature." [7]. The structure of the terminological field "Ecology". The complexity of structure of the ecological terminological field is explained by the presence of different terminospheres of ecology (outecology, bioecology, demecology or Population ecology, synecology, geocology, social ecology, etc.), which include various which include nominations of various significance in ecology, including including terms proper ecological.

The terminological field "Ecology" consists of the core, the nuclear zone, near periphery and far periphery. From the point of view of terminological terminology approach, the following groups of terms are distinguished: basic, main, derivative, complex, general scientific, attracted terms [49, p. 126-129].

I. The core of the terminological field "ecology / ecology" is represented by terms, respectively, *ecology*, *ecological* / *ecology*, *bionomics* 'ecology', *ecological* 'ecological': "Over time it has become clear that the subject of ecology should be not only biological objects, but also the entire natural environment in the aggregate". [2, p. 7]; "In ecology, as well as in other systemic sciences (for example, in economics), the main attention is paid not to the internal properties of the elements of the system, but to the connections between these elements and the behavior of the system as a whole." [2, p. 7]; "A special role in soil conservation can be played by measures that can be called ecological" [2, p. 193];

"Ecology was, and is, a science which does not fit readily into the familiar mold of science erected on the model of classical physics" [11, p. 1]. Ecology was and is a science that does not fit fully into the familiar mold of science erected on the model of classical physics.

"Some biologists and early ecologists looked to classical natural history for the beginnings of ecology even as they disputed the choice of a name. Lankester (1889) asserted that Buffon called attention to "bionomics" or the interrelations of organisms (Chapman 1931)." [11, p. 9]. Some biologists and early ecologists turned to classical natural history during the birth of ecology, even as

they chose a name for the science. Lankester (1889) argued that Buffon suggested the term "bionomics," the interaction of organisms.

"A major aspect of current ecology hopes to develop ecological theory from the life history properties of species" [11, p. 10]. / Russian. A major aspect of current ecology hopes to develop ecological theory based on the life history properties of species.

The core zone of the terminology field "Ecology" consists of basic and core terms. Basic terms are borrowed "at the the origin of this terminology from the terminology or area of vocabulary that underlay it, being the basis for its formation" [43, c. 61]. Basic terms refer to the terminology's own terms and name the basic concepts of a given field of knowledge.

Basic terms "denote the terms used in the terminosystem concepts of the basic sciences, i.e. sciences and other fields of knowledge, which form the foundation of a given field of knowledge. Basic terms can act as terminological elements in the creation of terms of a particular terminosystem" [49, 127].

In the field of ecology, the basic terms include the following: environment, Russian environment; ecosystem, Russian ecosystem; nature, Russian nature; resources, Russian resources; natural resources, Russian natural resources; cycling, Russian cycling; temperature, Russian temperature; convection, Russian convection. For example: "Ecosystem is the connected totality of all living organisms and their non-living environment within some spatial limits". [2, p. 7]; "Environmental regulation in the field of environmental protection is the establishment of environmental quality standards, standards of permissible impact on the environment when carrying out economic and other activities, other standards in the field of environmental protection, as well as state standards and other regulatory documents in the field of environmental protection". [2, p. 106-107]; "Today the situation is such that mankind lives like a frivolous entrepreneur, squandering its main capital - natural resources". [2, p. 187]; "Detritus serves as the main source of fixed nitrogen. This is how its rapid cycles are formed in individual ecosystems, but some of the fixed nitrogen is withdrawn from these cycles" [2, c. 95];

Conclusion

In modern society there are particularly acute problems associated with environmental protection and ecology. These problems need to be solved comprehensively, by the joint efforts of organizations from different countries. Therefore, ecological terminology is becoming an important subject of research of environmental specialists and linguists. Comparison of terminological systems of English language is of particular importance, since the latter is a means of intercultural communication and a source of replenishment of international terminology.

The goal of our study was to identify the peculiarities of ecological terminology in English, to construct models of the terminological field "ecology/ecology" on the material of educational discourse texts.

References

1. Voronkov N. A. Ecology. General, social, applied: Textbook /H. A. Voronkov - M.: Agar, 1999. - 424 p.
2. Galperin M. V. Ecological bases of nature management: Textbook /M. V. Galperin. - MOSCOW: FORUM: INFRA-M, 2003. - 256 p.
3. Gaponov V. V. On populations and human population ecology in connection with Legal aspects of nature management / V.V. Gaponov. Gaponov // Vestnik FEB RAS. - Vladivostok. - 2002. - №4. 130-150 - p.
4. Garin V. M. Ecology for technical universities: Textbook / V.M. Garin - Rostov n / D: Phoenix, 2001. - 384 p.
5. Girusov E. V., Bobylev S. N., Novoselov A. L., Chepurnykh N. V. Ecology and Ecology and economics of nature management: textbook for high schools / E. V. Girusov, S. N. Bobylev,

A. L. Novoselov, N. V. Chepurnykh; under the editorship of Prof. E. V. Girusov, Prof. V. N. Lopatin. - M.: UNITI-DANA, Edinstvo, 2003. - 519 p.

6. Novikov Y.V. Ecology, environment and man. / V. Novikov, M.: FAIR Agency, 1998. - 320 p.

7. Fundamentals of ecology // site "Encyclopedia of the Economist! [Electronic resource]. URL: <http://www.grandars.ru/shkola/geografiya/osnovy-ekologii.html> (date. access: 10.04.2017).

8. McIntosh Robert P. The background of ecology. Concept and theory /Robert P. McIntosh The Press Syndicate of the University of Cambridge. - New York, USA, 1985. - 383 p.

Кажимова А.Қ.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ "ТОПЫРАҚ ЭКОЛОГИЯСЫ" ТЕРМИНОЛОГИЯСЫНЫҢ ДАМУЫНА САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ ЖАСАУ.

Аңдатпа: Біздің зерттеуіміздің өзектілігі "терминдер, басқа да маңызды құралдар сияқты, бір жағынан, белгілі бір білім және (немесе) қызмет саласының заңдылықтары - тұжырымдамаларды, категорияларды және пікірлер мен тұжырымдар аясында білдіретін қолда бар білімді тіркеумен байланысты. Екінші жағынан, терминдер басқа белгілермен бірге жаңа білімнің ашылуына ықпал етеді". Қазіргі уақытта әлемдік өркениет үшін қоршаған ортаны қорғау, экология проблемалары өткір тұр, сондықтан экологиялық терминология терең зерттеуді қажет етеді. Демек, экологиялық терминдерді зерттеу, білім беру дискурсында жұмыс істейтін экологиялық терминдерді зерттеу өзекті болып табылады.

Кілт сөздер: экология, терминдер, терминдер жүйесі, термин жасау әдістері, терминологиялық өріс, иконикалық емес терминология, экологиялық терминология, лексикалық, морфологиялық және семантикалық қарыз алу, интернационализм, бақылау қағаздары, білім беру дискурсы.

Кажимова А.Қ.

СРАВНИТЕЛЬНО-СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ТЕРМИНОЛОГИИ "ЭКОЛОГИЯ ПОЧВ" В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.

Аннотация: Актуальность нашего исследования связана с тем, что "термины, как и другие знаковые средства, с одной стороны, фиксируют наличное знание, выражая понятия, категории и - в рамках суждений и умозаключений - закономерности определенной области знания и (или) деятельности. С другой стороны, термины наряду с другими знаковыми средствами способствуют открытию нового знания". В настоящее время для мировой цивилизации особенно остро стоят проблемы охраны окружающей среды, проблемы экологии, поэтому экологическая терминология требует более глубокого изучения. Следовательно, изучение экологических терминов, исследование функционирования экологических терминов в образовательном дискурсе является актуальным.

Ключевые слова: экология, термины, терминосистема, способы образования терминов, терминологическое поле, неиконическая терминология, экологическая терминология, лексические, морфологические и семантические заимствования, интернационализмы, кальки, учебный дискурс.

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ-БАҒДАРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Кожасова Гауһар Жанатқызы, Абдол Элеонора Досжанқызы
2 курс студенті,
Халел Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті
Атырау, Қазақстан

Түйіндеме: Бұл мақала сандық білім беру ресурстарының көмегімен болашақ шет тілі мұғалімдерінің кәсіби-бағдарлы құзыреттілігін қалыптастыруға арналған. Студенттерге ағылшын тілін оқытуда цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану қажетті білім жиынтығына ие және кәсіби қызметте білімін жалғастыруға дайын жан-жақты дамыған маманды дайындауға ықпал етеді.

Түйін сөздер: Цифрлық білім беру ресурстары, кәсіби бағдарланған құзыреттілік, технология, әдістеме.

Қазіргі уақытта жоғары педагогикалық оқу орнының алдында тұрған міндеттердің бірі – студенттерге шет тілінің мазмұны мен құралдарын оқыту мен тәрбиелеуде жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті, мәдени байытуға оң әсер ететін, бәсекеге қабілетті маман дайындау. жас ұрпақты шығармашылық тұрғыдан дамыту, ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдайларға дайын маман. Мектепте шет тілін оқыту үдерісіне цифрлық білім беру ресурстарын интеграциялау туралы.

Табысты кәсіби қызметті жүзеге асырудың, халықаралық стандарттарға сәйкестік пен бәсекеге қабілеттіліктің шарты – ЖОО-да шет тілін оқыту үдерісіне жаңаша көзқараспен қарау қажеттілігі. Маманға тән және оның кәсіби дағдыларының негізін құрайтын құзыреттер туралы ғана емес, сонымен бірге әлі де меңгеруді қажет ететін, олардың мазмұны әлі толық анықталмаған, бірақ мүлде жаңалары туралы айтуға негіз болды. болашақ тұлғасының бейнесін сипаттайтын болады. Осы тұрғыда қазіргі уақытта тіл факультеттерінде білім беруді жаңартуда цифрлық білім беру ресурстары негізінде шет тілін оқытудың кәсіби-бағдарлы тәсілі басым бағыт ретінде қарастырылуда. Ол студенттердің кәсіби қарым-қатынасты жүзеге асыру және негізгі саладағы шетелдік тәжірибені зерделеу бойынша одан әрі іс-әрекетін жүзеге асыру үшін ауызша және жазбаша түрде шет тілінде сөйлеу қабілетін қалыптастыруды көздейді.

Педагогтың кәсіби-бағдарланған құзыреттілігін қалыптастыру қажеттілігінің дәлелі Қазақстан Республикасының білім мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында әзірленген «Педагог мамандығының жоғары мәртебесін қамтамасыз ету, педагог қызметін жаңғырту. білім беру; оқу орындарын цифрлық инфрақұрылыммен және заманауи материалдық-техникалық базамен жабдықтау.

Мемлекеттік білім стандартының талаптарына сәйкес «Шетел тілі» мамандығы бойынша жоғары кәсіптік оқу орнын бітіруші: шет тілдік ортада кәсіби қызметті жүргізуді; тұлғааралық, мәдениетаралық және өндірістік (кәсіби) қарым-қатынас мәселелерін шешу үшін шет тілінде ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасау; ғылымның дамуы және әлеуметтік тәжірибенің өзгеруі жағдайында жинақталған тәжірибені қайта бағалау, олардың мүмкіндіктерін талдау; заманауи ақпараттық білім беру технологияларын пайдалана отырып, жаңа білім ала білу; кәсіби міндеттерді жүзеге асыруға байланысты мақсаттар қою; әріптестермен жұмыста ынтымақтастыққа дайын болу; өзінің кәсіби іс-әрекетінің сипатындағы өзгерістерге дайын болу, педагогикалық қызметтің негіздерін білу.

Жоғарыда айтылғандар мамандардың, атап айтқанда, болашақ шет тілі мұғалімдерінің кәсіби-бағдарлы құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі педагогиканың негізгі мәселелерінің бірі болып табылады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Цифрлық білім беру ресурстары түлекке де, жоғары білім беру жүйесіне де мүлдем жаңа талаптар қояды. Маманның еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігі көбінесе кәсіби құзыреттілікке ғана емес, сонымен қатар инновациялық технологияларды меңгеруді талап ететін өзгермелі еңбек жағдайларына бейімделу қабілетіне де байланысты. Бұл түрлендірулердің салдары ақпараттық-пәндік оқыту әдістерін шығармашылықты дамытатын кәсіби бағытталған әдістермен алмастыру болып табылады. [9, 88 б.]

Студенттерге ағылшын тілін оқытуда жаңа цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану оқу үдерісін жетілдіру мен оңтайландырудың жұмыс түрлерін әртараптандыруға және студенттер үшін сабақты қызықты етуге мүмкіндік беретін әдістемелік құралдар мен әдістер арсеналын байытудың маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда білім сапасын арттыруға үлкен мүмкіндіктерге ие заманауи цифрлық білім беру ортасын дамыту өте өзекті болды.

Бүгінгі таңда кәсіби бағдарланған функцияларды табысты орындау үшін өз ісін жетік білетін маман болу жеткіліксіз. Оның алдында тұрған міндеттерді ойдағыдай шешу үшін шетел тілдерін білу қажет, ол шетел тілінде сөйлейтін әлемдегі жаңа жетістіктер мен оқиғаларды қадағалап отыруға, халықаралық симпозиумдарға, конференцияларға қатысуға, достық қарым-қатынас орнатуға, трансұлттық ұжымдарда жұмыс істеуге көмектеседі.

Болашақ шет тілі мұғалімінің кәсіби-бағдарлы құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеу нысанына айналды (Құнанбаева С.С., Л.Банашко, О.Бигич, Т.Комарницкая, М.Левшин, В. Адольф, Т.Т.).

Кәсіби-бағдарлы құзыреттілікті қалыптастыру үдерісін оңтайландырудың негізгі бағыттары студенттердің ынта-жігері, оқу материалының жаңалығы мен сенімділігі, өзіндік жұмыс, сонымен қатар зерттеушілік және шығармашылық әдістер болып табылады. Кәсіби лексиканы оқыту үдерісі, мысалы, жаңа және шынайы тілді қолдану арқылы тиімді оңтайландыруға болады.

Read about five young people who want to do an art course during their school holidays. Then read the descriptions of eight short art courses. Decide which course would be the most suitable for the following people

ALICE wants a course to help her with her drawing skills, particularly with drawing the latest styles of clothes, shoes and bags, because she wants to study this later at college.	A Wild Art. This course concentrates on teaching drawing and painting, and you'll use your new skills to make a wall poster on the theme of animals, to take home. And we've got lots of picture books from galleries around the world to give you ideas! ...
Cassie enjoys making pictures and objects from different materials. During the course she'd like to use her love of sport in her designs, and visit an exhibition to get new ideas.	D Art Attack. You'll work on developing creative skills, like printing, photography, cartoons and movie-making, instruction in how to draw your favorite characters - but using the latest technology.
Cassie enjoys making pictures and objects from different materials. During the course she'd like to use her love of sport in her designs, and visit an exhibition to get new ideas.	B Colorscape. Come and make a bag to keep your school games clothes in! We supply lots of colorful wool and printed cotton- you choose the design and color (like your favorite football or hockey team colors!). There'll also be a trip to a gallery to help y...

Сурет 1. Кәсіби-бағдарлы құзыреттілікті дамытуға арналған жаттығу

Шетел тілдерін оқытуға маманданған әдіскерлер электронды ресурстарды пайдаланудың тиімділігін дәлелдеді, біздің жағдайда, студенттердің ынтасын арттыру, білім мазмұнын қайта құру, әдістемелік құралдарды кеңейту, оқу процесін заманауи ақпараттық-коммуникацияға жақындату. шындық. Мұндай технологиялардың маңызды артықшылығы студенттердің Интернет пен компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктері туралы жоғары сезімталдығы мен хабардарлығы болып табылады. Сандық білім беру ресурстарын пайдаланатын ағылшын тілі сабақтары қызықтырақ және тиімдірек. Цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану студенттердің жұмысын сапалы ұйымдастыруға мүмкіндік береді және еркін, белсенді және тәуелсіз тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории: Рекомендовано Ученым Советом КазУМОиМЯ им. Абылай хана.- Алматы: Дом печати «Эдельвейс», 2005.- 264с.
2. Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования: монография / С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2014. – 205 с.
3. Лосева, Т. В. Использование цифровых образовательных ресурсов на уроках английского языка / Т. В. Лосева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 46 (336). — С. 416-417. — URL: <https://moluch.ru/archive/336/75168/> (дата обращения: 30.11.2022).
4. А.В. Тынсшыкбаева. Technique of formation of skills of professional communication in a foreign language among students of a technical university (English). Thesis. for the degree of Candidate of Sciences Almaty, 1999. P.2633
5. Ahmadi, M. R. (2018). The use of technology in English language learning: A literature review. *International Journal of Research in English Education*, 3(2), 115-125.
6. Gal'skova, N.D. (2000).*Sovremennaiia metodika obucheniia inostrannomu yazyku [Modern methods of teaching foreign languages].*Moscow: ARKTI-Hlossa.
7. Samohina, T. S. Effective business communication in the contexts of different cultures and circumstances / T.S. Samohina . – М.: Publishing house, 2005.
8. Komarnitska T.M. The qualification characteristic of foreign language teacher in the context of modern scientific, psychology and pedagogical theories, methods and technologies of training // the International cooperation and university education: Materials of the international scientific conference: MF NAUKM publishing house, 2000. – P. 161 - 165.
9. Кушниренко, А.Г. Что такое Интернет? Информационные и коммуникационные технологии в образовании / А.Г. Кушниренко, А.Г. Леонов, М.А. Кузьменко // Информатика и образование. – 1998. – №5-7.
10. Afanasieva, L., & Smyrnova, M. (2020). The usage of the achievements of modern information technologies in education. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series*, 8(76), 123-126.

“Международный научный журнал АКАДЕМИК”

№ 3 (214), 2023 г.

АПРЕЛЬ, 2023 г.

**В авторской редакции
мнение авторов может не совпадать с позицией редакции**

Международный научный журнал "Академик". Юридический адрес:
М02Е6В9, Республика Казахстан, г.Караганда

Свидетельство о регистрации в СМИ: KZ12VPY00034539 от 14 апреля 2021 г. Журнал
зарегистрирован в комитете информации, министерства информации и общественного
развития Республики Казахстан, регистрационный номер: KZ12VPY00034539

Web-сайт: www.journal-academic.com

E-mail: info@journal-academic.com

© ТОО «Международный научный журнал АКАДЕМИК»

